

srozumitelný historický substrát, který neopomíjí žádnou ze stěžejních historických událostí tohoto období.

Od čtvrté kapitoly, která se věnuje dějinám osídlení a posléze jednotlivým příkladům sídelních struktur, je práce strukturována na způsob kategorií a podkategorií hesel. Autor vždy nastiňuje základní archeologicky či historicky dokumentované vývojové fáze jednotlivých sfér lidské činnosti (např. osídlení, pohřbívání, náboženství, zemědělství, výroba, obchod), aby následně přešel k jejich konkretizaci (např. osídlení → venkovská sídliště / hradiště; pohřbívání → žárové hroby / mohyly / kostrové hroby / knížecí hroby atd.) formou uvedení adekvátních příkladů a ukázek z archeologicky nejlépe prozkoumaných lokalit (např. pohřbívání → knížecí hroby → Kolín/Želénky atd.). Uvedený způsob nejvíce připomíná metodu, kterou autor použil v publikaci *Encyklopedie slovanské archeologie* (2001), ze které je také z valné většiny přejata obrazová příloha. Uvedený způsob prezentace má své výhody i nevýhody. Učební text poměrně dobře strukturuje, na druhou stranu komplikuje provázanost mezi jednotlivými kapitolami.

Již zmíněná přejatá obrazová příloha v podobě černobílých pérovek je použita v hojně míře, místy dokonce převažuje nad textem. Příklady, které mají nejčastěji podobu mapek, výřezů plánů, kresebné dokumentace objektů nebo překresb nálezových celků, materiálových či typologických tabel jsou názorné, pouze občas je bohužel znát stáří, respektive zastaralost některých obrazových rekonstrukcí. Výpovědní hodnotu některých příloh pak sráží použité miniaturní měřítko. I v tomto případě je ale třeba říci, že nikoliv vinou autora, ale tiskovými omezeními publikace. Většina reprodukcí je navíc v oboru pohyblivému se jedinci dobře známá, zvědavější student si pak může předlohu v lepší kvalitě dohledat podle autorem uvedené citace.

Po faktografické stránce nelze mít k práci větších výhrad. Je znát, že text jednotlivých kapitol z velké části vychází ze starších autorových textů, které byly při své přípravě opakovaně recenzovány. Co je podstatné, přestože práce vychází ze starších statí, nepůsobí čistě jako jejich duplikát ani jako „historická konzerva“, která ukrývá několik desetiletí staré informace. Právě naopak se ukazuje, že autor pozorně sledoval nové výzkumy i oborové diskuse posledních

let a na jejich základě pak na řadě míst své předchozí závěry upravil a aktualizoval.

Co se týče didaktické stránky, publikace potvrzuje Lutovského bohatou zkušenost s přípravou sumarizujících a popularizačních textů. Informace se opírají o hodnověrné výzkumy a závěry, které jsou příslušným oborem v současnosti plně akceptovány. Autor se snaží nezkruslovat historická fakta a striktně se drží v hranicích omezených možností archeologické interpretace. Stručnost slova dovedně vyvažuje obrazovou složkou a nabídkami k dalšímu samostudiu, nezbyvá tedy než doufat, že tuto možnost aspoň někteří ze studentů využijí.

FILIP VELÍMSKÝ

Rudolf KRAJÍC, *Středověké cihlářství. Sezimovo Ústí – archeologie středověkého poddanského města 4*, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Husitské muzeum v Táboře, České Budějovice – Tábor 2008

279 s., ISBN 978-80-86971-93-3

Již třetím svazkem (byť označeným číslem 4, neboť na úvodní díl stále marně čekáme) pokračuje edice zaměřená na zpřístupnění výsledků systematického archeologického výzkumu zaniklého předměstí v Sezimově Ústí (okres Tábor). Po dílech věnovaných vývoji domů a výzkumu kovárny došla nyní řada na prezentaci dvou cihlářských usedlostí a jejich výrobků.

Kniha je rozdělena do dvou samostatných tematických bloků. V široce pojatém úvodu seznamuje Rudolf Krajíc čtenáře postupně s dějinami cihlářské výroby, podobou a provozem středověkých a novověkých cihelen včetně rozboru vybraných ikonografických pramenů. V další obsáhlé kapitole se zabývá podrobným rozбором jednotlivých typů vypalovacích pecí na základě velkého množství archeologických výzkumů z oblasti celé Evropy. Česká republika je v seznamu zastoupena pouhými třemi výzkumy – kromě staršího nálezů v Milevsku to jsou nové objevy v Brně. První pec je z Božetěchovy ulice a pravděpodobně souvisí s počátkem stavby kartuziánského konventu, druhá, datovaná do druhé poloviny 14.–15. století, byla zachycena pouze zčásti na nároží Žerotínova náměstí a ulice Veverí. Bez bližších podrobností

jsou připomenuty výzkumy novověkých cihláren z Jaroměře, Prosmyk a zřejmě Kutné Hory.

Šestá kapitola, která tvoří jádro celé první části, je zaměřena na důkladnou analýzu dvou cihlářských usedlostí, které se nacházely v severozápadní části Ústeckého předměstí. Provoz na parcelách byl plně podřízen výrobním aktivitám. V areálu Cihelny 1 tvořil obytnou jednotku samostatně stojící jednoprostorový dům, severovýchodně od něj se rozkládal rozlehlý komplex s výrobní (skladovací) halou a komorovou pecí; na jihozápadním okraji pak byla druhá komorová a další jednoprostorová kupolovitá pec. Provozní část zástavby tvořila dvojice lehkých, snad částečně otevřených přístřešků a dvě komorové pece. Na parcele byly také prozkoumány dvě studny.

Obě usedlosti byly v minulosti narušeny rozsáhlými amatérskými výkopy, proto chybí velké množství nálezového inventáře spojeného zejména s vybavením a provozem domácího. Největší část nálezového fondu tak tvoří samotné cihlářské výrobky a jejich zlomky. Nejpočetnějším výrobkem v obou cihelnách byla střešní krytina (prejzy a háky) a cihly ve čtyřech rozměrových variantách. Výrazně méně jsou pak zastoupeny další typy stavební keramiky – dlaždice, cihlové tvarovky a funkčně blíže neurčené žlaby a koryta. Celá stať je bohatě doplněna kresebnou i fotografickou dokumentací.

Druhá část publikace soustřeďuje přírodovědné analýzy. Miroslava Gregerová provedla mikroskopické rozborů cihlářských výrobků, určila mineralogické a chemické složení suroviny. V závěru vyčlenila pět podskupin, avšak popsány jsou pouze skupiny A, B, E, D. Kapitola obsahuje řadu obecných informací o průběhu chemických reakcí i o vlastnostech jednotlivých materiálů. Text tak sice může posloužit jako úvod do mineralogického studia, výsledky vlastních analýz se v něm však poněkud ztrácejí. Zcela pak chybí interpretační závěr, který by se pokusil zjištěná data vysvětlit. Laický čtenář (v tomto případě archeolog) se v textu jen těžko orientuje, nehledě na jeho další využití v procesu syntézy poznatků.

Podobným způsobem je zaměřena i druhá část z pera autorského kolektivu Miroslav Králík, Petra Urbanová a Jitka Hyršovská. Autoři velmi podrobně popisují a analyzují stopy na technické keramice, které lze v zásadě rozdělit do tří kategorií. První představují technologické stopy, přímo související s postupem výroby. Sem

patří zejména otisky pískové podsýpky, trakční linie vzniklé při vyhlazování hotových výrobků nebo prohlubně po prstech při přenášení cihel. Druhou kategorií je analýza otisků bríšek prstů. Na souboru šesti artefaktů byly nalezeny otisky pravděpodobně dospělých jedinců. Podobně přínosná je i závěrečná podkapitola, která hodnotí stopy zvířat. Analýza využila složité postupy, zahrnující mimo jiné rozbor kalibrovaných fotografií referenčního souboru stop 38 psů a 4 koček, jejich metrickou analýzu a statistické vyhodnocení. Výsledkem je zjištění, že v průběhu výroby cihel se na ploše pohybovala domestikovaná, nikoliv volně žijící zvířata, konkrétně několik psů a pravděpodobně jedna kočka.

Předložená práce je vhodným impulsem k zamyšlení o stavu interdisciplinárního výzkumu v české vědě. Na jednu stranu lze ocenit možnost mezioborové spolupráce a široké zapojení přírodovědných poznatků do poznávacího procesu, na druhé straně je nutno již na počátku pečlivě formulovat otázky, které by těmito analýzami měly být zodpovězeny. Určitá koncepční bezradnost je jasně patrná i v tom, že jednotlivé části knihy jsou sice zařazeny v jednom svazku, ale žádný z autorů nepracuje s výsledky svých kolegů. Citelně pak postrádáme závěrečné shrnutí, které by se dílčí poznatky pokusilo nějak interpretovat. Zatímco nutnost mezioborového výzkumu je nutno intenzivně podporovat, předkládaná publikace vzbuzuje v tomto ohledu spíše rozpaky.

MARTIN ČECHURA

Petr JUŘINA a kolektiv, *Náměstí Republiky. Výzkum století*, Archaia, Praha 2009

225 s., ISBN 978-80-254-4494-8

Proměna bývalých kasáren na náměstí Republiky v obchodní komplex Palladium náleží k vůbec nejničivějším zásahům posledního desetiletí do dosud autentických okrásk pražské městské památkové rezervace. Celkový objem vložených finančních prostředků, bezprecedentní míra projektem postižené plochy, svrchované exponovaná poloha i investorem očekávaný komerční zisk – především tyto faktory předznamenaly realizaci neobyčejně rozsáhlého záchranného archeologického výzkumu, který stavbě předcházal. Ve své terénní části proběhl